

Marjetka Čas, Osnovna šola Gustava Šiliha Laporje

Lidija Kotnik Klaužer, Osnovna šola Lesično

OBRAVNAVA TEŽKIH TEM PRVE POLOVICE 20. STOLETJA PRI POUKU ZGODOVINE S POMOČJO FILMA IN FORMATIVNEGA SPREMLJANJA

Marjetka Čas, Gustav Šilih Primary School, Laporje

Lidija Kotnik Klaužer, Lesično Primary School

DISCUSSING DIFFICULT TOPICS FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY IN HISTORY CLASS THROUGH FILM AND FORMATIVE ASSESSMENT

IZVLEČEK

Članek predstavi primere in uporabo zgodovinskega filma kot učnega pripomočka pri obravnavi težkih tem prve polovice 20. stoletja pri poučevanju zgodovine v 9. razredu osnovne šole. Tovrsten didaktični pristop nazorno prikaže različne zgodovinske dogodke, pojave in procese in omogoča lažje vživljanje učencev v življenje ljudi takratnega časa. Učenci dobijo globlji vpogled v zgodovinsko dogajanje in s tem globlje razumevanje zgodovinskih dogodkov in procesov, hkrati pa razvijajo sposobnost kritičnega razmišljanja in presoje informacij v večperspektivnih zgodovinskih virih ter kritičen odnos do dogodkov in procesov, pri katerih so bile kršene človekove pravice in svoboščine.

Ključne besede: film, pouk zgodovine, obravnava težkih tem, kritično razmišljanje, formativno spremljanje

ABSTRACT

The article presents examples and use of historical films as a teaching aid in discussing difficult topics from the first half of the 20th century in history class in the 9th grade of primary school. This didactic approach vividly depicts different historical events, phenomena and processes, and enables students to more easily empathize with the lives of people in that period. Students gain a deeper insight into historical developments and thus a deeper understanding of historical events and processes; moreover, they develop an ability to think critically and assess information from multi-perspective historical sources, as well as a critical attitude towards events and processes in which human rights and liberties were violated.

Keywords: film, history class, discussion of difficult topics, critical thinking, formative assessment

UVOD

Živimo v času zelo hitrega tehnološkega razvoja, kjer se vsakodnevno srečujemo z informacijami iz različnih medijev (Borčić, 2012, str. 89). Sposobnost kritičnega razmišljanja in presoje informacij z učenjem ob raznovrstnih in večperspektivnih zgodovinskih virih je eden izmed pomembnih ciljev pouka zgodovine, ki ga lahko dosežemo s sistematičnim vključevanjem filma v pouk (Učni načrt, 2011). Uporabljamo ga lahko kot učilo, za iztočnico pri obravnavi etičnih, moralnih in družbenih problemov ali pa za motivacijo (Borčić, 2012).

Obravnavo težkih tem prve polovice 20. stoletja je učencem zagotovo lažje približati s pomočjo kakovostnih dokumentarnih ali zgodovinskih filmov. Zgodovinski filmi so izjemno popularni, na kar kaže dejstvo, da je med 250 najbolj priljubljenimi filmi na spletnem portalu Imbd.com kar 42 zgodovinskih filmov (Preradović, 2017). Vključevanje filmov v pouk zgodovine zagotovo pripomore, da učenci pri obravnavi težkih tem prve polovice 20. stoletja lažje in kakovostneje usvojijo tako vsebinske kakor tudi procesne in odnosne cilje. Pouk je bolj dinamičen in nazoren, učenci pa aktivnejši ob različnih dejavnostih, ki se nanašajo na ogled filma.

V članku skušava osvetliti, zakaj so zgodovinski filmi uporaben didaktični pripomoček oz. zgodovinski vir pri obravnavi težkih tem pri pouku zgodovine, nanašava primere filmov za obravnavano obdobje ter razčleniva potek dejavnosti ob ogledu filmov v okviru formativnega spremljanja učenja in znanja učencev.

UPORABA FILMA PRI POUKU ZGODOVINE

Uporaba filma pri sodobnem pouku je stalnica, ki se ji tako rekoč ni mogoče izogniti. Film so del mladinske kulture. Učitelji filmov ne uporabljamo samo za popestritev in nadgradnjo pouka, saj je jasno, da:

- vidijo današnji mladi ljudje v enem letu več filmov, kot so jih videli njihovi starši;
- preživijo mladi ljudje v povprečju več kot četrtno budnega življenja v semantičnih svetovih, ki jih ne oblikujejo njihovi starši;
- mlad človek ob vsaki knjigi, ki jo prebere, vidi dvajset filmov (Rutar, 2012, str. 11).

Zgodovinski filmi so izjemno popularni, na kar kaže dejstvo, da je med 250 najbolj priljubljenimi filmi na spletnem portalu Imbd.com kar 42 zgodovinskih filmov. Popularnost zgodovinskega filma kaže tudi filmska nagrada oskar. Od 88 podeljenih nagrad za najboljši film so bili zgodovinski filmi nagrajeni kar tridesetkrat, kar Preradović navaja v magistrskem delu (2017). V nadaljevanju pa zapiše, da popularnost zgodovinskih filmov pomeni, da učenci del svojega znanja o zgodovini prejmejo iz zgodovinskih filmov, zato je koristno, da se film kot učni pripomoček in zgodovinski vir uporablja pri urah zgodovine, saj lahko na tak način učitelj učencem pomaga pri izboljševanju njihove medijske pismenosti, ki jim pomaga pri analizi filma.

Zagotovo pa z vključevanjem dokumentarnih in izobraževalnih zgodovinskih filmov v pouk zgodovine postane pouk zanimivejši in bolj dinamičen, prav tako pa se poveča motivacija za delo med učenci. Pri pouku zgodovine se lahko prikažejo različni zgodovinski dogodki, pojavi in procesi iz vseh zgodovinskih obdobj, bodisi da je film igran, lahko je deloma igran in dokumentaren. Film je tako lahko verodostojen prikaz zgodovinskih dogodkov, lahko pa vključuje tudi izmišljene oziroma domišljjske sestavine (Brodnik, 2009).

Pred uporabo filma pri pouku mora učitelj natančno načrtovati učne cilje in vsebine, pri katerih bo uporabil metodo dela s filmom, nato pa skrbno načrtovati ustrezne dejavnosti za učence ob ogledu filma, da bodo tako celostno dosegli zastavljene učne cilje in vsebine (Brodnik, 2009). Brez skrbnega načrtovanja in priprave je ogled filma nesistematičen in samo popestritev pouka.

Predvajajo se odlomki iz igranih, izobraževalnih, dokumentarnih, umetniških, zgodovinskih, pol igranih/poldokumentarnih ... filmov z zgodovinskim ozadjem na vseh stopnjah učnega procesa. Učitelj mora pri tem upoštevati, da je z ogledom filma povezana metoda opazovanja, ki ima za cilj spodbujanje mišljenja prek čutnih izkušenj. Poudariti velja, da na ogled filma navežemo različne dejavnosti učencev, ki jih usmerjajo v razmišljanje ter tako omogočajo globlji vpogled v zgodovinsko dogajanje in s tem globlje razumevanje in trajnejše znanje (Brodnik, 2009).

Nujno je ob ogledu filma z učenci voditi sistematičen pogovor na podlagi vnaprej pripravljenih vprašanj, ki so vezana na osnovne podatke o filmu (scenarist, režiser, letnica nastanka), vsebino in sporočilo filma, odmev pri občinstvu, kritike ipd.

ZAKAJ JE FILM UPORABEN DIDAKTIČNI PRIPOMOČEK PRI OBRAVNAVI TEŽKIH TEM?

Film je zagotovo eden uporabnejših pripomočkov pri obravnavi težkih tem pri pouku zgodovine, saj omogoča lažje vživljanje učencev v življenje ljudi v prelomnih časih obeh svetovnih vojn, v času medvojnih totalitarnih režimov ter v prvih letih po drugi svetovni vojni. Pri učencih razvija empatijo in sočutje do ljudi, ki so bile žrtve totalitarizmov. Je nazoren prikaz tedanjih dogodkov in procesov, ki so množično kratili človekove pravice in svoboščine, ko je človek bil le črka na papirju. Na učence deluje motivacijsko in omogoča prikaz podrobnosti življenja pri obravnavi težkih tem. Na temelju njega lažje izpeljemo aktualizacijo. Poleg tega pa učitelj pri učencih razvija kritično razmišljanje, da bodo zgodovinske filme dojemali kot zgodovinske vire, ki jih bodo znali kritično analizirati in ovrednotiti.

Pouk zgodovine zaradi številnih težkih in grozljivih dogodkov v preteklosti s pomočjo filmov daje učencem veliko priložnosti za razmislek, kako bi lahko bilo kaj drugače in kaj bi morali storiti, da se nekaj ne bi ponovilo.

PRIPRAVA NA OGLED FILMA O OBRAVNAVI TEŽKIH TEM PRI POUKU ZGODOVINE

Učiteljeva naloga je, da natančno načrtuje učne cilje in vsebine, vezane na obravnavo težkih tem pri pouku zgodovine. Skupaj z učenci razjasni namene učenja ter sestavi kriterije uspešnosti ob ogledu filma. Če učenci obiskujejo izbirni predmet *Filmska vzgoja*, lahko sami predstavijo kriterije, ki so jih zasnovali pri tem predmetu, pri pouku zgodovine pa jih dopolnijo s specifično zgodovinskimi.

Seznanitev z vsebinskimi, procesnimi in odnosnimi cilji pri obravnavi težkih tem pri pouku zgodovine (Učni načrt, 2011, str. 22–24, 26–27).

Vsebinski cilji	Procesni cilji	Odnosni cilji
Učenci: - na primerih pojasnijo razlike med demokratičnimi, diktatorskimi in totalitarnimi oblikami vladavine; - opišejo glavne značilnosti druge svetovne vojne in pojasnijo njune posledice; - z različnih perspektiv pojasnijo dogajanje v Evropi in na Slovenskem v času druge svetovne vojne; - pojasnijo okoliščine in posledice komunističnega prevzema oblasti v Jugoslaviji po drugi svetovni vojni.	Učenci: - razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih; - razvijajo zmožnost analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov; - razvijajo zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov na podlagi večperspektivnih zgodovinskih virov.	Učenci: - obsodijo zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic; - obsodijo politične sisteme, ki kršijo človekove pravice; - na izbranih primerih razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter demokratično in odgovorno državljanstvo.

Sledi priprava kriterijev uspešnosti. Smernice za pripravo kriterijev so lahko:

- osnovni podatki o filmu: scenarist, režiser, igralci, produkcijska hiša, leto predvajanja;
- filmska zvrst: zgodovinski igrani, dokumentarni, zgodovinski animirani, dokumentarno-igrani;
- pri umetniških (igranih, animiranih) in tudi drugih je treba priložiti besedila iz relevantne strokovne in/ali znanstvene literature za primerjavo in ugotavljanje, kaj je prikazano na temelju zgodovinskih dejstev, kaj je izmišljeno;
- kaj je učence v filmu še posebej nagovorilo, naredilo vtis z utemeljitvijo;
- ali bi priporočili ogled filma vrstnikom z utemeljitvijo (Brodnik, 2022).

Kriteriji uspešnosti za oceno filma

Kriteriji uspešnosti	DA	DELOMA	NE	Komentar, utemeljitev
Učenec strnjeno opiše vsebino filma (oris zgodovinskega časa, prostora, dogodkov in osebnosti).	✓			
Učenec prepozna zgodovinska dejstva v filmu.		✓		
Učenec prepozna elemente filma, ki so izmišljeni, dodani.		✓		
Učenec oceni film z zvezdicami od 1 do 5 in svojo oceno argumentira.	✓			
Učenec oblikuje priporočila za ogled filma: - kaj te je v filmu še posebej nagovorilo, naredilo vtis z utemeljitvijo; - zapiši, ali bi ogled filma priporočil vrstnikom ali ne z utemeljitvijo.	✓			

Primer zapisanih kriterijev uspešnosti za oceno filma in samovrednotenja.

PRIMERI FILMOV, KI OBRAVNAVAJO TEŽKE TEME PRVE POLOVICE 20. STOLETJA

Filmov, ki obravnavajo težke teme prve polovice 20. stoletja, je precej. Učitelji jih mora pred uporabo pri pouku sam temeljito pogledati in presoditi, ali so za pouk primerni in ali bodo učenci na njihovem temelju lažje in kakovostneje usvojili učne cilje. Pri tem velja pravilo, da ni potreben ogled celotnega filma, saj je za tovrstno dejavnost ob pripravi in analizi treba nameniti najmanj dve šolski uri, pač pa samo določenih odlomkov iz filma, ki najbolj avtentično prikažejo sam problem. Brodnikova (2009) priporoča odlomke, ki so dolgi od 3 do 5, največ 15 minut.

Filmi, ki so primerni za uporabo pri pouku, so: *Otroci s Petrička*, *Deček v črtasti pižami*, *Življenje je lepo*, *Pianist*, *Zmagoslavje volje*, *Enigma*, *Vojna in jaz*, *Svilena oblekica*, *Schindlerjev seznam*, *Rojena v Auschwitzu*, *Skrivnost svobode*, *Skriti spomin Angele Vode* ipd.

OGLED FILMA IN EVALVACIJA DELA

Učitelj načrtuje dejavnosti za učence ob ogledu filma, ki spodbujajo metodo opazovanja, tj. mišljenje prek čutnih izkušenj, ki omogoča spodbujanje takšnega razmišljanja, da se pride do bistva oziroma jedra dogodkov in procesov. Dejavnosti učencev ob ogledu filma so lahko zelo raznolike. Po vsakem prizoru se lahko z učenci pogovorimo, učenci si lahko zapisujejo ključne besede oz. povzetek, rešujejo naloge na delovnem listu, ki smo ga pripravili, izdelajo miselni

vzorec z glavnimi problemi, ki so prikazani v filmu, po ogledu napišejo krajše razmišljanje oz. oceno filma ali odigrajo igro vlog (Brodnik, 2009).

Sami daja učencem pogosto naloge na delovnem listu, ki jih učenci po predhodnem pogovoru rešijo. Občasno uporabiva tudi igro vlog, ki je med učenci zelo priljubljena.

Po ogledu filma in dejavnostih učencev je nujna kakovostna evalvacija dela učencev. Če so učenci samostojno ali v dvojicah reševali delovni list, ga je treba pregledati in podati ustno ali pisno povratno informacijo, ki izhaja iz kriterijev uspešnosti. Prav tako je treba pregledati in ovrednotiti preostale dokaze učenja, ki so nastali pri pouku ob ogledu filma. Smiselna je tudi samoevalvacija učencev ob koncu učnega sklopa, kjer učenci izpostavijo prednosti in slabosti uporabe filma kot učnega vira pri pouku zgodovine.

Primer zapisa ocene filma po ogledu.

Ogledali smo 150-minutni film *Pianist*, ki je izšel leta 2002. To je biografski vojni dramski film, katerega scenarij je napisal Ronald Harwood. Film so izjemno predstavili igralci Adrien Brody, Thomas Kretschmann, Emilia Fox, Julia Rayner, Ed Stoppard... Vse se je začelo septembra 1939, ko je Vladislav Szpilman igral na klavir v Varšvi na radu in Varšavi, ko je Nemčija bombardirala to radijsko postajo. Njegova družina in vsi judi so se morali preseliti v varšavski geto, kjer so bile razmere še slabše. Ljudje so stradali, otroci so bili zapuščeni, stražarji so bili zelo kruti do judov in jih polijali brez razloga, trupla so bila povsod...

Dalo pozneje, leta 1942, maj li Vladislava in njegovo družino odpeljali v taborišča, a je Vladislava rešil prijatelj iz judovske policije in mu je pridobil suženjsko delo. Kmalu mu ^{je} uspelo pobegniti in ^{je} s pomočjo prijateljev našel skritišča, v katerih se ^{je} skrival med letoma 1943 in 1944. Zaradi stradanja je v tem času tudi zbolel za zlatenico. Ker njegova skritišča začela tankovska garda, je bil prisiljen v beg. Dolgo časa je trpel med ruševinami in iskal hrano za preživetje. Ko je našel klozo kumarice, ga ^{je} našel častnik Wehrmacht Wilhelm Flossfeldt, ki ga ^{je} prisilil, da mu je zaigral nekaj na klavir. Szpilmanu je uspelo zaigrati Chopinovo Balado št. 1 in zato mu je častnik dovolil, da se je lahko skrivl na podstrešje. To mu je pomagalo preživeti, saj mu je redno nosil hrano in prinašal novice o vojni.

Na koncu se izve, da je bil ta častnik pozneje ujet in da Szpilmana ^{je} prišel za pomoč, a novica je do Vladislava prišla prepozno in ko je prišel na kraj taborišča, je bila ta lokacija že zapuščena. Epilog nam potem razloži, da je Flossfeldt umrl v sovjetskem ujetništvu leta 1952, Szpilman pa živel do 88. leta starosti (do leta 2000).

Film bi ocenila s 4 zvezdicami, saj se mi je zdel zanimiv, ampak zelo krut (kot npr. tabori, ko so judovski policisti vrgli starca na invalidskem vozičku čez balkon, ker se ni mogel oditi). Spoznala sem, da se ne moremo predstavljanje grozot, ki so se takrat dogajale, in koliko ljudi je umrlo brez razloga. Film bi priporočala tistim, ki jih navdušuje zgodovina, ter tistim, ki imajo radi takšne tragične in krute filme.

Manca

POVRATNA INFORMACIJA UČITELJICE

Ocena filma *Pianist*

Manca, pri zapisu ocene filma *Pianist* si se zelo potrudila. Zajela si osnovne podatke o filmu (žanr, trajanje, leto izida, zapisala si scenarista in igralce). V strnjeno obnovo filma si vključila tudi oris zgodovinskega časa, ki se nanaša na razmere v času 2. svetovne vojne, zlasti na življenje v varšavskem getu, hkrati pa si zajela bistvo filma. S tem si potrdila razumevanje razmer v času 2. svetovne vojne, življenja v varšavskem paktu in pretresljivih posledic, ki so jih utrpeli Judje. Razumevanje zgodovinskih dogodkov in procesov je zelo pomembno pri pisanju ocen filma, saj nam olajša razumevanje in povezavo med zgodovinskimi dogodki in procesi ter življenjem izpostavljenih likov v filmu. Gledena tvoje jasno razumevanje vsebine filma in natančen zapis, bi morda lahko dodala še kakšen vtis je nate naredila uporabljena glasba, kako je sledila toku dogajanja, kako se je spreminjala med posameznimi dogodki in ali te je tudi glasba ganila.

S 4 zvezdicami si ocenila film in svojo oceno tudi argumentirala. Izpostavila si, kateri dogodek se ti je vtisnil v spomin in ga utemeljila. Zapisala si priporočilo za ogled filma. Zapis osebnega doživljanja filma pripomore še k bolj prepričljivemu priporočilu filma vrstnikom, zakaj bi si morali ogledati film.

Čestitam za analitičen pristop pri oceni filma in za vložen trud pri zapisu.

Učiteljica Lidija

Povratna informacija učiteljice
učencu na zapis ocene filma.

Otroci s Petrička

je slovenski črno-beli dokumentarni film iz leta 2007 v režiji in po scenariju Mirana Zupaniča. Prikazuje usodo otrok, ki so bili zaprti v taborišču Teharje. Junija 1945 so jih ločili od staršev in namestili v mladinsko taborišče Petriček.

Dokumentarec o pretresljivem in spregledanem temnem poglavju nedavne zgodovine »je bolj kot dokument o nekem izgubljenem in uničenem otroštvu monument ljudem, ki so to izgubo preživel; kolikor pa je vendar dokumentarec, jo to z lastnostmi klasične tragedije, po kateri morajo otroci plačevati za grehe in napake svojih staršev« (Zdenko Vrdlovec, filmski zgodovinar). Je prejemnik treh vesen na Festivalu slovenskega filma, nagrade Prešernovega sklada za režijo in viktorja za dokumentarno TV oddajo.

1. Kaj se ti je ob ogledu filma najbolj vtisnilo v spomin?

Najbolj so se mi vtisnili v spomin besede usode ljudi, ki so bili otroci, čeprav niso bili nič bolni, doživeli, da so jih izrgli od njihovega staršev in jih poslali v otroška delovna taborišča Petricek.

2. Zakaj se je tem otrokom dogajala takšna krivica?

Ker so morali zapolniti družine, katerih niso nič nikoli videli. Odpeljali so jih v taborišča, kjer jim je pomanjkalo hrane in vode.

3. Kaj se je zgodilo z njihovimi starši?

Njihovi starši brez njihovega posredstva v taborišča na Terezín, kjer so jih ubili in pokopali v množičnih grobiščih.

4. Kako je usoda otrok vplivala na njihovo nadaljnje življenje?

Usoda otrok je močno vplivala na njihovo nadaljnje življenje, saj so jih pravne iz otrokva opravičili celo življenje in jih zadrževali tudi v odrasli dobi.

5. Zapiši oceno filma.

Dokumentarni film Otroci iz Petricek me je zelo pretresel, saj težko dojamem, kako so ravnali z nedolžnimi otroki. Film je realistično prikazal odnosa zmagovalcev do poraženih po 2. svetovi vojni.

6. Film je prejel številne nagrade. Zakaj meniš, da so upravičene?

Nagrade so upravičene, zato, ker so v filmu prikazane stvari, ki so bile ljudem in njihovim trpljenjem. Njihove izkušnje so podkrepile z avtoritativnim slikanim gradivom ter z otroškim glasnim izražanjem.

7. Ali meniš, da so podobne krivice doživljali tudi otroci po drugih državah in v drugih vojnah? Če poznaš kakšen primer, ga zapiši.

Zagotovo so podobne usode doživljali otroci v drugih državah in drugih vojnah. Trenutno pa je najbolj preveč problem otrok v Ukrajini.

Primer izpolnjenega delovnega lista z nalogami, vezanimi na ogled filma.

SKLEP

Obravnava težkih tem pri pouku zgodovine je za učence specifična tema. Od učitelja zahteva veliko strokovnega in didaktičnega znanja, kako obravnavane teme približati učencem. Vsekakor je film, ki prek čutnih in vidnih zaznav vpliva na večje in poglobljeno življenje v to obdobje, dobrodošel vir. Učenci so za obravnavo omenjenih tem bolj motivirani, sam pouk postane bolj nazoren. Pri učencih prav tako razvijamo empatijo in sočutje do ljudi, ki so živeli v takratnem času.

Na temelju učnega načrta za zgodovino smo načrtovali vsebinske, procesne in odnosne cilje ter standarde znanja in skupaj z učenci iz njih v njim razumljivi obliki izpeljali namene učenja ter zasnovali kriterije uspešnosti. Dejavnosti učencev ob ogledu filma so lahko zelo raznolike in se lahko nadgrajujejo z domačim delom. Po ogledu filma in dejavnostih učencev, je nujna kakovostna večsmerna povratna informacija ter evalvacija dela.

Pri takšnem pouku razvijamo tudi medijsko pismenost, ki spodbuja ustvarjalno uporabo medijev in njihovih vsebin, kritično analizo medijskih izdelkov, razumevanje delovanja medijske industrije ter samostojno ustvarjanje medijskih vsebin. Zbiranje in izbiranje bistvenih, verodostojnih in uporabnih informacij pri ogledu filmov, primerjanje informacij iz filmov in iz besedil na delovnih listih, primerjanje dogodkov in pojavov v prvi polovici 20. stoletja z današnjim stanjem omogočajo tudi načrtno razvijanje ustvarjalnega in kritičnega mišljenja pri pouku zgodovine. Tako so v ospredju transverzalne veščine oz. veščine 21. stoletja, ki so odločilnega pomena za celosten razvoj mladostnika.

LITERATURA

- Borčič, M. (2012). Uporaba filma pri pouku. V Plevnik, P., Rutar, D. in Mikulan, P. (ur.), *Film pri pouku. Prakse in izzivi*. (str. 89–90). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/Film-pri-pouku.pdf>
- Brodnik, V. (2000). Filmi pri pouku zgodovine v gimnaziji: Utrip srednjeveške Škofje Loke in Nebeško kraljestvo pri obravnavi tem iz zgodovine srednjega veka. *Zgodovina v šoli*, 18(1-2), 67–78. <https://www.sistory.si/publication/11895>
- Brodnik, V. (2022). *Ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje* (interno gradivo razvojne naloge *Ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje*).
- Preradović, D. (2017). *Uporaba filma za poučevanje zgodovine v srednji šoli*. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=113410&lang=slv>
- Rutar, D. (2012). Film kot cilj in film kot sredstvo poučevanja. V Plevnik, P., Rutar, D. in Mikulan, P. (ur.), *Film pri pouku. Prakse in izzivi*. (str. 9–13). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/Film-pri-pouku.pdf>
- Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina* (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf